

FJODOR SOLOGUB EESTIS: MÄRKMEID TEEMA KOHTA

TATJANA MISNIKEVIŠ

Fjodor Sologub viibis korduvalt Eestis, kuid mingeidki mälestusi, mis valgustaks tema Eesti-muljeid, kirjanik ei jätnud. Kõige täielikumad andmed Sologubi ja tema abikaasa Anastassia Nikolajevna Tšebotarevskaja viibimisest Eestis leiab Igor Severjanini mälestustest: «Сологуб в Эстляндии», «Триолеты Сологуба, написанные им в Тойле» ja «Умер в декабре (Памяти Ф. Сологуба)»¹. Olukirjelduses «Умер в декабре» tegi Severjanin omapoolse kokkuvõtte sellest, milleks kujunes Eesti Sologubi jaoks nii biograafilises kui ka loomingulises plaanis:

Ma teadsin, kuidas ta armastab Toilat, kus veetis kaks suve vahetult enne sõda ja kus kavatses isegi majakese muretseda. Ma teadsin, kui kõrgelt ta üldse hindas eestlasi — rahumeelseid, töökaid, sünnipäraselt intelligentseid. Ma teadsin, kui palju kütkestavaid luuletusi lõi ta Toilas. Ja, lõpuks, ma teadsin, et kõige paremini, kõige paremini võib ta — väsinuna — puhata just meie mereäärses külakeses, kus ta kunagi oli nii küllastunud õnnelik oma Malimi, Anastassia Nikolajevnaga <...>².

Vastavalt kirjaniku töövihikute topograafilistele märgenditele (ta fikseeris mitte ainult kuupäeva, vaid sageli ka ühe või teise teksti kirjutamise koha), veetsid Sologub ja Tšebotarevskaja Eestis suvekuud kuue aasta jooksul: alates 1909. kuni 1914. aastani. Nad puhkasid nii Toilas, kui ka teistes kuurortasulates Soome lahe lõunakaldal Narva-Jõesuu (Gungerburgi) piirkonnas: Šmetskis, Merekülas, Udritsas, viibisid korduvalt Sillamäel, kus puhkas A. Tšebotarevskaja õde, Aleksandra Nikolajevna Tšebotarevskaja. Kõige pi-

¹ Vt *Северянин И.* Сочинения / Сост. С. Исаков, Р. Круус. Таллинн, 1990. Lk 384–401.

² Ibid. Lk 401.

kema Eestis — Toilas — viibimise aja võib tuvastada üsna täpselt — “kaks suve”, millest räägib Severjanin, mis kestsid 26. maist kuni 6. septembrini 1913. aastal ja 15. juunist kuni 22. juulini 1914. aastal.

Sologubile ja tema naisele, kes palju reisisid ka Venemaal ja Euroopas, meeldis puhata just Eestis. Anastassia Tšebotarevskaja, kes sattus Toilasse 1914. aasta juunis, pärast Prantsusmaa-reisi, kirjutas õele, Olga Nikolajevna Tšernosvitovale:

15ndal olime juba “Toilas”, kus rukkililled ja mustikad pidid meile asendama Riviera roose ja virsikuid, — muide, mulle meeldivad “kontrastid”. Ilm on imeline — kõik need kaks nädalat — põrgulik kuumus, kuni 35 kraadi, mitte tuulehõngugi. Siin on sel aastal väga rahvarohke ja seetõttu halvem, kuid siiski armas — lihtne, lahe³.

Sologub ja Tšebotarevskaja kavatsesid osta maja või suvila suvepuhkuseks ja otsisid sobivat varianti Narva-Jõesuu piirkonnas⁴. Olukirjelduses “Sologub Eestimaal” kirjutab Severjanin Sologubi plaanist osta Toilas maja, mida ta üüris 1913. aasta suvel: “Mäletan selgelt, paks Mägar, suvila omanik, küsis temalt kaheksa tuhat, Sologub andis ainult viis. Läksid lahku kolme tuhande pärast. Kuid mõned õunapuukesed jõudis poeet oma töötoa akna alla istutada”⁵. Lisaks sellele on Sologubi arhiivis säilinud Anastassia Tšebotarevskaja kiri õele Aleksandra Sillamäele, milles ta tunneb huvi teise maja vastu: “Sanja, Kanukas (Perjatsi piiril) müüakse Stammi (või Štammi) suvilat viljapuuaiaga — hall, suur. Kui sinna satud, viska pilk peale”⁶. Millele Aleksandra Nikolajevna vastas:

Armas Nastja. Štammi häärberit Perjatsi külas võib üle vaadata ainult kella 11ni (seal elavad suvitajad). Üle vaadata tasub. Maja on imeline, imelise mööbliga, maad on palju (18 tessatini), kuid päris mereni see ei ulatu <...> Maja seisab jäärakul, ei saa öelda, et ilus, kuid kõik on hubane. Ei tea, kas see teile sobib. See ei ole suvila — pigem tootmis-

³ РО ИРЛИ. F 289. N 5. S 8. L 52.

⁴ Vt Письма (82) разных лиц к Сологубу Ф. К., касающиеся найма, покупки дома или дачи. 1907–1915 // РО ИРЛИ. F 289. N 6. S 50.

⁵ *Северянин И.* Сочинения. Lk 384.

⁶ РО ИРЛИ. F 189. S 173. L 27.

talu põldude, rehe, lehmalauda, hobusetalli, sauna, oma ojaga. <...>
Kui osta vaid ümber maja olev maa ja osta juurde väike mereäärne
tükk naaber Annuselt, siis näib, et võib saada väga hea suvila. <...>
Kõige eest 12 tuhat; maja üksi 5 tuhat⁷.

Erinevatel põhjustel selle maja ostu ei toimunud. Sologubide abi-
elupaari viimase viibimise Eestis katkestas Esimene maailmasõda.
Rohkem nad Eestisse ei sõitnud.

Just Eestiga osutub seotuks Sologubi püüd leida rahu pärast
Venemaal 1917. aasta oktoobris toimunud katastroofi. 2. märtsil
1921. aastal kirjutas Severjanin Sologubile:

Tahaksin teada Teist, Anastassia Nikolajevnast. Miks Te ei võiks ke-
vadel tulla Toilasse, et minna ära loodusesse, mida Te nii armastate?
Kasvõi ainult suveks? Aga sügisel sõidame võib-olla koos Venemaale.
Ma kuulsin Vitvitskajalt, et te kõik olete haiged, seetõttu oleks tervise
parandamiseks hea veeta suvi mere ääres, paremini toituda, rohkem
jalutada. Arvan, et Teile antakse lihtsalt välja- ja sissesõidu luba, kuna
Te olete rahumeelne poeet ja ei soovi kellelegi halba⁸.

Füüsilise ja psüühilise kurnatuse piiril olevatele Sologubile ja
Tšebotarevskajale osutas katses Venemaalt välja sõita abi Eesti
konsul Petrogradis Albert Georgievitš Org. Oma mälestustes «По-
минальные записи об Анастасии Николаевне Чеботаревской»
märkis Sologub:

Oli näljane elu, kui me 1921. aasta kevadel läksime esimest korda
Eesti misjonisse. Ta võttis kaasa õmmeldud valge laualina. Org ei
võtnud seda vastu, kuid andis toiduainete paki. Suveaias tegime selle
lahti ja hakkasime süüa — juust, küpsised. Rõõmustasime inimliku
söögi ja inimliku suhtumise üle⁹.

⁷ РО ИРЛИ. F 289. N 5. S 310.

⁸ Игорь Северянин. Переписка с Федором Сологубом и Ан. Н. Че-
ботаревской / Публ. Л. Н. Ивановой и Т. В. Мисникевич // Еже-
годник Рукописного Отдела Пушкинского Дома на 2005–2006 гг.
СПб., 2009. Lk 727.

⁹ Vt Федор Сологуб и Анастасия Чеботаревская / Вступ. ст., публ.
и коммент. А. В. Лаврова // Неизданный Федор Сологуб. М.,
1997. Lk 381.

Sümpaatia ja tänu märgiks kinkis Sologub Orgile käsikirjaliste luulekogude «Одна любовь» ja «Лиза и Колен» autorieksemplariid¹⁰.

Org jälgis pidevalt Sologubi Venemaalt väljasõiduga seotud sündmuste arengut. 1921. aasta 15. juunil sai Sologub teate, et teda ei lubata sõita välismaale, ning 16. juulil kirjutas Org talle: “Austatud Fjodor Kuzmitš! Sain Teie kirjakese Teid Moskvast tabanud ebaõnne kohta. Eriti kurvastada ei maksa, mõtleme midagi välja”¹¹.

1921. aasta 12. septembri kirjas rõõmustas Org Sologubi üle, kes lõpuks oli saanud loa väljasõiduks:

Austatud Fjodor Kuzmitš! Õnnitlen Teid siiralt, kogu südamest, edu puhul! Annaks jumal meil kiiremini kohtuda! Siin on Teie ja Anastassia Nikolajevna jaoks kõik ette valmistatud: sõitke rahulikult, võtame Teid vastu kogumikuga «Сочтенные дни», puhkate, kogute jõudu ja rõõmustate meid uute raamatutega. Sissesõiduloa saadan teile juba täna. Palun Teid väga, kohe teatada, millal välja sõidate, et saaksin vastu võtta¹².

Kuid, nagu teada, Anastassia Tšebotarevskaja traagiline hukkumine 23. septembril 1921. aastal ei võimaldanud nendel plaanidel realiseeruda.

Südamlikku suhtumist Sologubi ilmutas Org ka tema raamatute väljaandjana. Orgi poolt 1921. aasta suvel asutatud kirjastuses «Библиофил»¹³ ilmusid Sologubi kaks raamatut: luulekogu «Небо голубое» ja jutustuste kogu «Сочтенные дни». Sologubi arhiivis on säilinud tema kirjavahetus kirjastusega. Kõik autorieksemplariid väljaandmise ja honoraride maksmisega seotud küsimused lahendati haruldase operatiivsuse ja taktitundega. 12. aprillil 1922. aastal kirjutas kirjastuse «Библиофил» kaastöötaja G. Gutkin Sologubile:

¹⁰ Vt: *Сологуб Ф.* Библиографический указатель к стихотворениям // РО ИРЛИ. F 289. N 1. S 545.

¹¹ РО ИРЛИ. F 289. N 3. S 508. L 1.

¹² Ibid. L 3–4.

¹³ Vt: *Круус Р.* Из истории таллиннского русского издательства «Библиофил» (1921–1922) // Актуальные проблемы теории и истории библиофильства: Тезисы сообщений 3-й Всесоюзной научно-практической конференции. Л., 1989. Lk 117–120.

Me sooviksime pakkuda Teile sellist kombinatsiooni, milles Teie tõenäoliselt kahju ei kannu. <...> Nimetatud 30000 marka on meie juures Teie käsutuses. <...> Muide, peame vajalikuks juhtida Teie tähelepanu sellele asjaolule, et kohe pärast Teie kogumiku äratrükkimist kandis kirjastus Petrogradi üle Teie honorari ja raha asus mitme kuu jooksul Eesti misjoni sekretäri Kergesaare käes. Tagasi saime selle üsna hiljuti pärast seda, kui hr Kergesaar teatas meile, et Te ei ole kogu aja jooksul sellele järele tulnud¹⁴.

Sologub hindas tema vastu üles näidatud hoolitsust ja 12. mail 1922. aastal kirjutas kirjastuse esindajatele:

Teie poolt saadetud kogumike «Небо голубое» и «Сочтенные дни» autorieksemplarid, 25 tk kumbagi, olen kätte saanud, väga tänan saadetise eest. <...> Lubage pöörduda Teie poole veel sellise palvega: olge head, saatke minu honorari arvelt, kui see Teile tüli ei tee, väike toiduainete pakk (juust, suhkur, šokolaad või kakao). Albert Georgievitšilt ei ole ma kirja saanud. Palun Teid talle järgmist edasi öelda: 2. mail leiti Ždanovka jõest minu naise Anastassia Nikolajevna keha, kes uppus 23. septembril, ja 5. mail maeti Petrogradi Smolenski surnuaiale. Palun Albert Georgievitšil võtta vastu minu südamlük tänu tema sõbraliku ja tähelepaneliku suhtumise eest minu ja mu naise vastu. Tervitades Fjodor Sologub¹⁵.

Ja 12. juunil 1922. aastal, olles lõplikult kõrvaldanud honorariga seotud küsimused, kirjutasid kirjastajad Sologubile Revelis väljaantud raamatute saatusest:

Mis puudutab küsimust sellest, kuidas Teie raamatud lähevad, siis võime teatada, et «Сочтенные дни» müüdi hästi, kuid luuletustel ei ole suurt minekut. Välisajakirjandus võttis need vastu üksmeelse vaimustusega. Kuid viimastel kuudel on märgata publiku jahedamat suhtumist luuletustesse ja see meeleolu kajastus muidugi Teie kogumiku müügil. Lähapäevil saadame Teile väikese toiduainete paki, kus suhkur on asendatud šokolaadiga, kuna meile teatati, et suhkru eest võtab Vene toll väga kõrget maksu, samal ajal šokolaad, kui eesti päritolu toiduaine, on sellest täielikult vabastatud¹⁶.

¹⁴ РО ИРЛИ. F 289. N 3. S 851. L 1.

¹⁵ Ibid. L 4.

¹⁶ Ibid. L 6.

Org tundis Sologubi saatuse vastu jätkuvalt huvi ka pärast seda, kui kirjaniku kontaktid kirjastajaga lõppesid. 1923. aasta kirjas küsis ta Anatoli Fjodorovitš Konilt, kelle raamatud ilmusid samuti kirjastuses «Библиофил»: “Kas Te pole midagi kuulnud Sologubi saatusest; siin ringlevad jutud, et ta on hulluks läinud. On see nii?”¹⁷

“Eesti” tekst Sologubi lüürikas — need “imelised värvid”, millest kirjutab oma jutustuses Severjanin — koosneb umbes 120 luuletusest, mis on loodud 1909.–1914. aastate suvekuudel. Suurem osa luuletustest — 88 teksti, olid kirjutatud 1913. aasta suvel. Ei Sologubi ega ka Severjanini¹⁸ puhul saa rääkida sügavast huvist Eesti kultuuri, ajaloo ja eestlaste olustiku vastu. Tema luuletustes kajastus Eesti looduse, Eesti kuurortide vaikse, hästikorraldatud olustiku, kus meelsasti puhkas vene intelligents, leides siin rahu hingetõmbeks Peterburi ja Euroopa askedustest, emotsionaalne tajumine. Sologubi jaoks sai Eesti karmi põhjamaise loodusega suhtlemise kaudu lihtsate maiste rõõmude allikaks. Nii kirjutas Anastassia Tšebotarevskaja 1913. aasta juunis öde Aleksandra Tšebotarevskajale: “Meil on praegu väga hea, ilm on imeline <...> Väga palju põllulilli, meespäid; jalutame, võtame sooje vanne...”¹⁹

Ja Sologubi luuletustes joonistub pastoraalse värvinguga idüll, mis on osaliselt tinglik, osaliselt eesti looduse konkreetsete joontega. Võib leida ka Toila ühe või teise nurgakese täpseid kirjeldusi ja kuurordi kundede suvila elu-olu stseene. Iseloomulik näide on Aleksander Tamamševile pühendatud luuletus, kes samuti puhkas Toilas 1913. aasta suvel:

Путь над морем вдруг обманет.
Он сползет немного вниз,
И на выступ скал он станет, —
Зеленеющий карниз.
Только с краю, точно срезан,
Ряд уже непрочных плит

¹⁷ РО ИРЛИ. F 134. N 3. S 1232. L 4.

¹⁸ Eesti teemast Severjanini loomingus vt: *Исаков С. Игорь Северянин и Эстония // Северянин И. Сочинения. Lk 5–34.*

¹⁹ РО ИРЛИ. F 189. S 173. L 24.

С диким скрежетом железа
 На морской песок слетит.
 Ты замрешь в неловком жесте,
 Но за их паденьем вслед
 Полетит с тобою вместе
 Прыткий твой велосипед²⁰.

Sologubi luuletuste tekstides, millel on märked «Удриас», «Шмецке», «Тойла», «Корф», praktiliselt puuduvad mingisugusedki etnilised ja geograafilised viited, erinevalt Severjanini luuletustest, kus regulaarselt mainitakse Eestit — «Эстляндия», «Эстия», «Эстония». Sologubil leidis ainult kaks luuletust, milles on olemas sõnast «Эстония» tuletatud sõna. Ühes nendest, mis on dateeritud 1911. aasta 14. augustil, ilmneb poeedi ainus otsene arvamusavaldus eestlaste ja eesti iseloomu kohta. See avaldamata, naljatleva algolagniateemalise sisuga luuletus; eestlastele iseloomulikku kannatlikkust ilmutab kohaliku pastori tütar, kes on isalt ihunuhtlust saanud:

Босоногая дочка пастора,
 Девица семнадцати лет,
 Улыбаясь, стоит у забора,
 И на Божий любитесь свет.
 Нынче утром отец ее высек
 За небрежно вымытый пол
 И, стегая, твердил: «Не ленись!»
 Ей не страшен отцов произвол.
 У эстонки крепкое тело,
 У эстонки сильная душа.
 Ничего, что сегодня влетело,
 А все-таки жизнь хороша²¹.

1910. aastate vene lüürikas loodud Eesti kuvandi spetsiifika tuleb hästi esile Sologubi luuletuste kõrvutamisel Severjanini Eestis kirjutatud luuletustega, mis vaieldamatult olid Sologubi loomingulises

²⁰ Сологуб Ф. Собр. соч.: В 20 т. СПб., 1914. Кд XVII. Лк 241. Edaspidi on tekstis viited sellele väljaandele, sulgudes on ära märgitud köide ja lehekülje number.

²¹ РО ИРЛИ. F 289. N 1. S 2. L 65.

teadvuses olemas. Nii kirjutas Sologub 1913. aasta juulis Konstantin Aleksandrovitš Sünnerbergile (Эрберу):

me naudime põhjamaist suve, — kuigi see on “lõunamaiste talvede karikatuur”, kuid tal on oma võlud ja rõõmud, kuna hea jumala jaoks on kõik aastaajad head, aga kas me pole jumalad? <...> Ma istun ja töötan. <...> Moonid hakkasid meil õide puhkema, aga meie meri on lõunamaistest parem; ta on, nagu ütleb Ig<or> S<everjanin>, — “Skanda, vete Dulcinea”. Skanda ei ole tuletatud skandaalist, vaid Skandinaaviast²².

Eestist rääkides viitas Severjaninile ka Anastassia Tšebotarevskaja. 1913. aasta suvel kirjutas ta oma tuttavale, Jelena Gonzago-Pavlištšinskajale: «Elame nüüd Eestimaal, Balti mere lähedal, väga üksildases kohas, kus, Igor Severjanini sõnade järgi, “on kolgas, ja laiskus, ja uni”»²³. Sologubi luule “eesti” motiive ja kujundeid on omakorda Severjanin nii või teisiti kasutanud.

Näiteks võib võrrelda Sologubi ridu: «Волна морская — веселый шум / Еще ль мне надо каких-то дум? / Опять ли буду умнее всех? / Ужель забуду, что думать — грех?» (27 июня 1913, Тойла) (Kd XVII. Lk 232) ja Severjanini («У моря в липовой тени, / Стада на берегу. / Я не могу в такие дни / Работать, не могу! <...> Цвети, звени, пылай, мой сад, / Господь тебя храни! / Какие дни теперь стоят! / Ах, что это за дни!») («Поэза майских дней», май 1914 года, Тойла)²⁴.

Või Sologubil: «Все эти ваши слова / Мне уж давно надоели. / Только б небес синева, / Шумные волны да ели...» (2 июля 1909) (Kd IX. Lk 213); Severjaninil: («Только здесь, у прибоя, заглушающего птичье / Незатейное пенье, озаряющее лес, / Познаю, просветленный, преимущество величья / Земноводной пучины над пучиною небес...») («Морская памятка», август 1912, Тойла) (Lk 37).

²² РО ИРЛИ. F 474. S 261. L 66.

²³ РО ИРЛИ. F 289. N 5. S 4. L 5.

²⁴ *Северянин И.* Сочинения. Lk 38. Edaspidi on tekstis viited sellele väljaandele, sulgudes on ära märgitud lehekülje number.

Sologubi ja Severjanini luuletustes esindatud Eesti maastiku ja looduse iseloomulike joonte seas võib välja tuua järgmised: tuul, oja, jõeke, meri, savi, mets, kased, põld, rukis, kannikesed, moonid, metsa- või külatee, linnulaul. Põhimotiiv — loomuliku, loodusega kooskõlas elu vastandamine tsiviliseeritud ja paljuski “kunstlikule” linnaelule: Sologubil: «Господь прославит небо, и небо — благость Божью, но чем же ты живешь? / Смотри, — леса и травы, и звери в темном лесе, все знают свой предел, <...> Учись у Божьих птичек, узнай свою свободу, стремление и предел» (10 июня 1913 Тойла. Дорога) (Kd XVII. Lk 195), või: «Веет ветер мне навстречу, / Вещий, вечный чародей. / Он быстрее лошадей / Веет, светлый, мне навстречу. / Что ж ему противоречу / Тусклой жизнью площадей?» (2 июня 1913. Тойла – Иеве. На извозчике) (Kd XVII. Lk 114); Severjanini: «Послушай, девочка льняная, / Не удивляйся ничему: / Жизнь городская жизнь больная, / Так что ж беречь ее? к чему?» («К Альвине», январь 1918, Петроград) (Lk 77).

Sologubi ja Severjanini luuletuste kujundite ja temaatika kogu sarnasuse juures on Baltikumi looduse omapära edastada püüdvate poeetide loomingulised tõekspidamised üsna erinevad. Sologubil on see eelkõige lihtsus ja täpsus: «Оттого так прост и ясен / Ваш состав, мои стихи, / Что слагались вы сами, / А не я вас сочинял» (7 июля 1914)²⁵, või: «Я — такой же вестник Бога, / Как и всякий, кто поет. / На пути стихи слагаю, / Нынче здесь и завтра там» (9 июля 1914 Тойла – Силламяги. Дорога)²⁶. Eestile pühendatud luuletustes kajastusid 1910. aastatel Sologubi kunstilises maneeris toimunud muudatused. Need muudatused väljendusid eelkõige üleminekus kõneintonatsioonidele, epiteetide ja metafooride harvas ja väga läbimõeldud kasutamises²⁷. Eesti looduse “kahvatu”, kuid “helge” ilu edasiandmiseks (just nii kirjeldab seda Sologub) osutusid nimetatud loomingulised seisukohad parimal viisil sobivateks.

²⁵ Русская мысль. 1917. № 2. Lk 1.

²⁶ Сологуб Ф. Алыи мак. Книга стихов. М., 1917. Lk 166.

²⁷ Vt: Дикман М. И. Поэтическое творчество Федора Сологуба // Сологуб Ф. Стихотворения. Л., 1975. Lk 62–68.

Enamus Sologubi Eestis puhkamise ajal kirjutatud luuletusi on koondatud tema 1913–1914 aastate kogutud teoste XVII köitesse. Köitel on pealkiri «Очарования земли» (Maa võlu) — selles nimetuses kajastus samuti uus etapp Sologubi maailmatunnetuses. Poeedil tekkis usk, olgugi, et mitte kauaks, võimalusse leida paradiis maa peal, leida taas kaotatud puhtuse ja lapsepõlve maailm. Ja selline usk oli paljuski seotud armastatud Toilaga, kus sündisid järgmised read:

Купол церкви, крест и небо,
И вокруг печаль полей,—
Что спокойней и светлей
Этой ясной жизни неба?
И скажи мне, друг мой, где бы
Возносила святей
К благодатным тайнам неба
Сказка легкая полей! (Kd XVII. Lk 46)

Südamele armsa eesti looduse kujund jäi Sologubi lüürikasse sümboliseerima igasuguse idüllil haprust ja püsimatust:

Вот так придешь и станешь на камнях над рекою,
Глядишь как удит рыбу эстонское дитя,
Как воды льются, льются, журча и шелестя.
Пласты лиловой глины нависли над рекою,
А сердце, — сердце снова упоено тоскою,
И бьется в берег жизни, тоской своей шутя.
Стоишь, стоишь безмолвно над быстрою рекою,
Где тихо струи плещет эстонское дитя.
7 августа 1913
Тоила
(Kd XVII. Lk 102)

Sologubi luuletuste rafineeritud lihtsus kontrasteerub Severjanini luuletuste ekstravagantsuse ja dekoratiivsusega. Näiteks võib võrrelda ridu Sologubi luuletusest «За оградой гасли маки...» ja Severjanini luuletusest «Поэза голубого вечера». Sologubil: «Наша лошадь не спешила, / Наш извозчик был не рьян, / Из широкого кадила / Еле зримый плыл туман. / Колыхая мглу ночную, / Травки стали на поля, / Землю темную, родную / Небу светло-

му хваля»²⁸, ja Severjaninil: «Мы ехали с тобою в бричке / Широкою и столбовой. / Порхали голубые птички. / Был вечер синеголубой. / Из леса выбежала речка / И спряталась, блеснув хвостом. / О, речка, речка — быстрая речка! / О, призрак, выросший кустом!» (Lk 52). Tuleb ära märkida, et Sologub kasutab mõningates oma “eesti” luuletustes iroonilises võtmes Severjanini neologisme ja “kaunidusi”. Näiteks:

Обдувайся, одуванчик,
Ты, фиалочка, фиоль,
Боль гони ты, гоноболь,
Развевайся, одуванчик,
Ландыш, дай росе стаканчик,
Мак, рассыпья, обезволь.
Разлетайся, одуванчик,
Ты, фиалочка, фиоль.
2 июня 1913
Пустомержа. У Игоря Северянина
(Kd XVII. Lk 177)

Kui Sologubi lüürikas on Eesti looduse maailm, “põldude kerge muinasjutt” (сказка легкая полей), siis Severjaninil (eriti tema 1910. aastate lüürikas) on see “Skando-Baltija, Eriku pruudi” (Скандо-Балтии, невесты Эрика) muinasjutumaa, “Balti tsaarina, helge Eestimaa” (мир пресветлой Эстляндии царицы Балтийской) maailm. Suhtlemisest eesti looduse ja maal elavate ning töötavate inimestega saab Sologubi lüürilise kangelase jaoks tarkuse ja eneseiroonia ammutamise allikas. Severjanini lüürilise kangelase jaoks on see eelkõige võimalus minna ära unistuste maailma. Näiteks, luuletuses «Эстляндская поэза» hüüatab ta: «О, сказанья про Ингрид! О, Норвегии берег! О, Эстляндские зори! / Лишь в Эстляндии светлой мне дано вас увидеть наяву! наяву!» (Lk 42).

Eesti looduse ilu kirjeldamise orgaanilisus Sologubi lüürikas leiab kinnitust ka vastandustes eesti poetide lüüriliste teostega, millega vene lugejaskond tutvus esmakordselt peamiselt Igor Severjanini tõlgete vahendusel. Ühelt poolt lisas Severjanin nendesse tõlgetesse, mis olid tehtud tema naise Felissa Kuudi joonealuste

²⁸ Сологуб Ф. Алыи мак. Lk 165.

abil, mõned oma originaalloomingu spetsiifilised iseärasused. Teisalt on nendes vahest suuremal määral jälgitav orienteeritus Sologubi 1910. aastate lüürikale ja tema 1920. aastate alguse kogumikele: «Небо голубое», «Одна любовь», «Свирель. Русские бержереты». Nendes luulekogudes arenesid edasi tendentsid, mida esmakordselt märgiti ära, muuhulgas, Sologubi “eesti” luuletustes — Mihhail Kuzmini sõnade järgi, «see selginemine ja rahustav pehmus, mis algasid juba teoses “Очарований земли”»²⁹. Võrdleme, näiteks, Sologubi ridu: «Что может быть лучше дороги лесной / В полуденной, нежно-спасающей мгле! / Свой дух притаился здесь в каждом стволе. / Что может быть лучше дороги лесной, / Особенно в полдень румяной весной, / Когда еще холод таятся в земле! / Что может быть лучше дороги лесной / В спасающей, милой, полуденной мгле!» (18 июня 1913, *Тойла – Иеве. Дорога*) (Kd XVII. Lk 26), ridadega Severjanini tõlgetest tema antoloogias «Поэты Эстонии»: Mihkel Veske: «Как ходить приятно / Вечером по полю! / Сердце ощущает / Благостную волю. <...> Ручеек чуть ропщет, / Где скала отлога. / Восхвали всем сердцем / Бесконечно Бога!» (Lk 272), Peeter Jakobsoni “Mälestus”: «Ты помнишь ли, когда в лесочке / Ходили вместе на заре: / Пел соловей, цвела у кочки / Фиалка в росном серебре?» (Lk 286), Karl Eduard Söödi “Metsateel”: «Брожу я вечером поздним / Лесною дорогой один. / И ветер шумит в деревьях, / И падают листья с вершин» (Lk 303).

Nagu teaduslikus kirjanduses on korduvalt täheldatud, käis Severjanin algallikatega väga vabalt ringi, tema eesti poetide luule tõlkeid võib nimetada pigem ümberpanekuteks, ja võimalik, et just Sologubi luuletustes leidis ta sellise kujundilis-temaatilise, sõnavaralis- intonatsioonilise struktuuri, mis vastas tema 1920. aastate tõlkijakreedole — anda vene lugejale üldine ettekujutus eesti luulest.

²⁹ Кузмин М. Проза. Berkeley, 2000. Kd XII. Lk 220. О сборниках Ф. Сологуба «Одна любовь», «Небо голубое», «Свирель. Русские бержереты» см.: *Левицкий А. А., Мисникевич Т. В.* «Злополучная мысль» или «мудрая простота»? (к творческой истории книги Федора Сологуба «Свирель. Русские бержереты») // *Русская литература.* 2004. № 3. Lk 175–186.